

Oponentský posudek

Bakalářská práce: *Emberá vzdorující globalizačním výzvám*
Autor: Kryštof Krutský

Vedoucí práce: PhDr. Marek Halbich, Ph.D.
Oponent: Mgr. BcA. Tereza Melicharová

Téma práce

Bakalářská práce Kryštofa Krutského se zabývá původními obyvateli Panamy a Kolumbie, etnikem Emberá. Emberá dnes čelí mnoha globalizačním tlakům a s nimi souvisejícím výzvám. Jejich vlastní identita a autenticita jsou dynamickými fenomény, nad kterými se zamýšlí nejen badatelé a turisté, kteří v touze po setkání s „tradiční“ a „původní“ tváří Panamy přijíždí do emberských komunit. Zamýšlí se nad nimi dnes více než kdy dříve i samotní Emberá, pro které se setkávání s Druhým stává příležitostí ke znovu-objevování vlastní kultury a k jejímu představení světu. Práce v sérii kratších kapitol předestírá sociologické a ekonomické faktory a historii vývoje této situace, a to jak v komunitách v Dariénu a v Comarca Emberá-Wounaan (tedy v domácím emberském kraji, kde je kontakt s vnějším světem omezenější), tak okrajově v Panama City. Všimá si rovněž širších fenoménů, které spoluutváří současnou podobu emberské společnosti, ať už se jedná o kosmogonii Emberá či podobu přírodního prostředí v Dariénu, protkaného sítí řek. Vedle syntézy poznatků z literatury čerpal autor také z vlastní znalosti terénu i samotných Emberá, mezi které se v průběhu posledních dvaceti let opakovaně vracel.

Aplikovaná metodologie a použitá literatura

Ve své práci se K. Krutský opřel především o texty D. Theodossopoulose, S. E. Isacsona, J. Velásquez Runk a R. Torres de Araúz. Je zřejmé, že autor práce je dobře obeznámen především s novější, ale i historickou literaturou o Emberá. Řádně ji cituje a díky vlastní praktické zkušenosti s autory také na několika místech smysluplně polemizuje.

Jako problematickou vnímám metodologii výzkumu v terénu. Autor uvádí sice časové rozmezí, kdy se mezi Emberá pohyboval, ale nspecifikuje komunity, kde pobýval. Důvodem může být to, že nemohl zpětně získat informovaný souhlas zástupců, pokud se v komunitách pohyboval před mnoha lety, či si již nemusí pamatovat místní názvy. Přesto by bylo dobré uvést alespoň přibližně oblasti, kde se pohyboval, případně práci doplnit mapou. Podobně je to s informátory. Pokud s uvedením svého jména výslovně nesouhlasili, není etické je uvádět, pak se alespoň nabízí specifikovat rok, kdy se s nimi setkal a oblast či komunitu, kde k tomu došlo. Autor píše, že naposledy byl Emberá navštívit v roce 2023, již vybaven teoretickými poznatky, tedy cíleně jako badatel, nikoli „pouze“ jako cestovatel. Alespoň v případě této poslední cesty by bylo vhodné napsat, v jakých komunitách pobýval, jak dlouho a jména či jiné charakteristiky jeho informátorů. Získané poznatky (někdy velmi zajímavé a etnograficky cenné) pak ztrácejí odbornou relevanci.

Forma práce

Práce je psaná osobitým literárním stylem, s citem pro jazyk. Podařený je i překlad výpovědi Emberá v kapitole 16. Bohužel jsou v ní také pravopisné chyby, chyby v čárkách, drobnější stylistické chyby, včetně samotného označení Emberá (někde Emberové, jinde Emberá), které zbytečně snižují její úroveň. Naopak vysokou estetickou i výpovědní hodnotu mají fotografie, které citlivě zachycují Emberá často až v intimních momentech.

Obsahová stránka práce

Práce je přehledně strukturovaná. Interpretace společensko-historického kontextu života Emberů a vysledování důležitých okamžiků a externích faktorů ovlivňujících vývoj společnosti, jsou silnou stránkou práce. Autorovo rozčlenění nedávné historie Emberů do čtyř fází a jejich přehledný popis dokládá nejen znalost etnika ale i širších kontextů, ať už se jedná o demografické trendy, role turismu či prostředí. Zajímavé jsou také autorovy postřehy týkající se role říční sítě a „trhlině“ v Panamericaně právě v místě Dariénu.

Zároveň se však domnívám, že historicko-sociologickým souvislostem je věnován až příliš velký prostor (jako je například založení Comarca Emberá-Wounaan), na úkor samotného hlasu Emberá a setkání autora s nimi. Tato diskrepance vzniká také díky tomu, že autor opakovaně uvádí, že s Emberá diskutoval o tom, jak oni sami vnímají západní cestovatele a co mají naše kultury společného (viz např. str. 11 „*Sledoval jsem jejich pohled na Druhého i na sebe sama z jejich vlastní perspektivy a analyzovali jsme společně některé pojmy, které se zdají být našim mentalitám společné.*“), výsledky těchto diskuzí však v práci bohužel zaznamenány nejsou, či pouze velmi okrajově.

Další zmatení pramení z toho, že v abstraktu autor uvádí, že se pokusí v práci nahlédnout emickou perspektivu Emberá samotných (viz str. 6), současně však na str. 11 píše: „*došel jsem k závěru, že emickou perspektivu musí skutečně přinést ti kompetentnější Druzí, tedy zde sami Emberové.*“ Dále pak k tomuto tématu dodává: „*Takových publikovaných emických perspektiv jsem během svého dosavadního bádání objevil vskutku pramálo a rád bych tedy v této práci (mimo jiné) ukázal na naléhavost tohoto problému a učinil výzvu k podpoře samotných aktérů, aby měli prostor a motivace tyto aktéřské perspektivy sami vytvářet.*“ Toto je cenná observace a hodilo by se zde alespoň uvést jako příklad konkrétní práce Emberá (případně jiných původních obyvatel), těžící z emické perspektivy. A současně, pokud o tomto tématu autor s Emberá hovořil, jak zmiňuje, bylo by dobré zmínit, jestli oni sami toto jeho stanovisko sdílí a zda se už někteří z nich zabývají antropologickým či etnografickým výzkumem vlastní etnické skupiny. Je to sílící trend, který autorka této oponentury pozorovala při svém výzkumu v Chile mezi etnikem Mapuche a který ve velké míře určuje podobu a směřování současného výzkumu původních obyvatel např. v Severní Americe.

Samotné emické perspektivě se pak autor věnuje pouze v kapitole 16, kde nechává promlouvat osm Emberů. Ti se zde vyjadřují nejen o Druhých a svých zkušenostech s nimi, ale také o svých představách o budoucnosti a popisují svůj pohled na svět. Autor uvádí, že se v této kapitole záměrně zříká interpretace těchto výpovědí. To je podle mého názoru škoda a současně to ani není dost dobře možné, protože celá práce je vlastně interpretací současného světa Emberá a nebo literatury, které o něm napsali jiní.

Kladně hodnotím autorovu vlastní sebekritickou analýzu toho, jak se za léta jeho přístup a pohled na Emberá proměnil, současně je třeba ocenit také jeho snahu naučit se jazyk a aktuální slovník jazyka Emberá zaznamenávat, což jsou aspekty výzkumu, které dalece přesahují parametry běžné bakalářské práce, ačkoli do samotné práce se bohužel nepromítly. Cenné je rovněž to, že autor alespoň okrajově zmiňuje současná důležitá témata ochrany

přírody a postavení žen, které se dnes stávají stále důležitějšími ekonomickými hráčkami emberské společnosti díky obchodu s výrobky uměleckých řemesel.

Závěrečné zhodnocení práce

Práce přináší cenné zhodnocení současné podoby a proměn života Emberá. Popisuje hlavní globalizační výzvy, kterým čelí a načrtává způsoby, jakými se tak děje. Soustředí se také na téma autenticity a identity a jejich proměn, zohledňuje vnější hospodářské a politické faktory, jakož i myšlenkový svět Emberá a vnitřní nastavení jejich společnosti. Co je třeba vyzdvihnout je fakt, že vychází z vlastního terénního výzkumu v terénu a bezprostředního kontaktu s Emberá, za kterými autor opakovaně vážil cestu i do odlehlých, obtížně přístupných oblastí. Práci bohužel chybí propracovaná metodologie, která by patrně usnadnila zprostředkování výpovědí Emberá a jejich perspektivy. Práci navrhuji k obhajobě s hodnocením **velmi dobře**.

4.6. 2024

Praha – Náprstkovo muzeum

Mgr. BcA. Tereza Melicharová